

**САГЛР ЭЭЖИН
ТУУЛЬС**

ЭЛСТ
ХАЛЬМГ ДЭГТР ҮАРЬАЧ
1989

ББК 84.3 Калм
С 421

Составитель и автор предисловия
Т. Г. Борджанова, кандидат филологических наук

СКАЗКИ БАБУШКИ САГЛАР

С 421 Считалки, скороговорки, сказки На калмыцком языке.— Элиста: Калмыкгоиздат, 1989.— 44 стр. ил.

В сборник вошли считалки, скороговорки, сказки, приметы животных, загадки, благожелания для младшего школьного возраста.

С $\frac{4803010200-013}{М 126(03)-89}$ 38—89

ББК 84.3 Калм

© Калмыцкое книжное издательство, 1989.

КҮНДТЭ БИЧКН УМШАЧНР!

Эн дегтрт мана хальмг улсин амн үгин зөөрлэ тaдн тань-лдхт. Тедн дунд туульс, тээлвртэ туульс, үлгүрмүд, һурвнтс, даржнгуд, тоолдгуд, шавашмуд бээнэ.

Кезэнэ, хуучна цагт, хальмг улс көдлмшин хөөн туульч, келмрч бээдг герт хурад, тууль сонсдг бээж. Тиим келмрч күн хотн-хотар бээһэд, оln туульс, тээлвртэ туульс, тууж келдг бээж.

Кемр келмрч тээлвртэ тууль келхлэ, тээлвринь суусн эм-тн олдг бээж. Ут туульс келхлэрн, хойр-һурви сө келдг. «Жаңһрин» бөлг келхлэрн, тавн-зурһан өдр келдг.

Хальмг улс өдгэ цагт чигн туульд, «Жаңһрт» дурта.

Хальмгин оln-эмтнэ амн үгин зөөрт йөрэл ордмн. Хуучна цагас ода күртл, көвүн гер-бүл болхла, шин герт орхла, күү-кд һархла, цэ уухла, нэр-наадн болхла, көгшд йөрэл тэвнэ. Эн дегтрт цөөкн йөрэл орулж бээнэвидн.

Кезэнэс нааран хальмг улсин бээдл-жириһл малла залһл-дата бээсмн. Малын тускар шинж һарһсмн. Амн үгин зөөрт шорһлжна, темэнэ, мисин шинж бас бээнэ.

Өдгэ цагт бичкн күүкдт өвэрц тоот медүлдг оln зүсн да-ржнгуд болн тоолдгуд эн дегтрт эврэ орман эзлв, эде бичк-дүдт таасгдх гиж сангдна.

Дегтрт туульс, үлгүрмүд болн тээлвртэ туульс орев.

Күндтэ бичкн умшачнр, эн дегтрт орсн йөрэлмүд, туульс, тоолдгуд дасад, нег-негндэн келтн, наадндан орулти, вен сээ-нэр келдгин, умшдгин, йөрэл тэвдгин тускар хоорндав шүүвр кетн.

ТООЛДГУД

* * *

Негн, негн, негн,
Нэри тооһин эки

Хойр, хойр, хойр
Ховчин нүдн сөлөр.

Нурви, нурви, нурви,
Нуйрин хортн — нурми.

Дөрви, дөрви, дөрви,
Дөрөн сур өргн.

Тави, тави, тави,
Тарһи, көгши хан.

Зурһан, зурһан, зурһэн,
Зунар урһдг ноһан.

Долан, долан, долан.
Дотрта күлт дулан.

Нээмн, нээмн, нээмн,
Нээтэ ээжин эмн.

Йисн, йисн, йисн,
Йиртмжд күмн—киисн

Арви, арви, арви,
Агт мөрн тарһн.

* * *

Негн, хойр,
Некэн нуйр.

Нурви, дөрви,
Нулжһр өргн.

Тави, зурһан,
Тэрсн ноһан.

Долан, нээмн,
Дагжсн элн.

Йисн, арви,
Йилһмжтэ сарми.

* * *

Негн, хойр, нурви,
Намрин нарн урц.

Дөрви, тави, зурһан,
Делкэн эзн — ухаһн.

Долан, нээмн, йисн,
Донтан эзн — гесн.

Аш сүүлд, арви —
Амр тооһин дарми.

* * *

Негн,
Нег үзгдсн юмн темдгтэ.
Хойр,
Хойр нартан атхсн
Юман тэвш уга.

Нурви,
Нурви көль
Чөдрлтэ мөрн
Юмнд одхн уга.

Дөрвн,
Дөнтэ хар царан
Алж идсн күн
Үвлин идштэ.
Тавн,
Тавта кеерэн усн
Күн аль-сансндан
Күрх.
Зурхан,
Зүсмл гүүхэн саасн
Күн ээрг-кимрэн
Эдлх.
Долан,
Долан бурхн

Ора деер нархла,
Олн жил ханцх.
Нээмн,
Нээмн гүүхэн
Саасн күн
Чигэһэрн
Делгрнгү бээх.
Йисн,
Йисн көвүтэ күн
Хотна ах.
Арвн,
Арвн хурһн
Эдл биш.

* * *

Негн,
Некэн идэн.
Хойр,
Хөөнэ хорһсн.
Бурвн,
булмт.
Дөрвн,
Дөш.
Тавн,
Таг.

Зурхан,
Зуух.
Долан,
Довнда.
Нээмн,
Нэр.
Йисн,
Йиртмж.
Арвн,
Аату.

НААДЛАД КЕЛДГ ҮГМҮД

КҮ НААДЛАД КЕЛДГ ҮГ

Үксн хөөһэн
Үүрн гүүхэд,
Өмд хөөһэн
Көтлн гүүхэд,
Дөчн тойшан
Тоолн гүүхэд,

Дөрвн цээһэн
Сүүвдн гүүхэд,
Читвр сахлан
Чирн гүүхэд,
Чиигтэ нүдэн
Арчн гүүхэд.

КЕРЭ ДУ ҺАРХЛА, КЕЛДГ ҮГ

Сә кел! Сә кел!
Сән зәңг кел!
Сән зәңг келхләчнь,

Сәңгирцгәр дүүрң өөк өгнөв.
Му зәңг келхләчнь,
Модар һурв цокад көөнөв!

КҮН НЭЭТХХЛЭ, КЕЛДГ ҮГ

Бурхн арш!
Буурл сахлга өвгн бол!
Зун нас насл,

Зуухд бүдр,
Ханцн уга девл өмс,
Хамр уга темә көтл!

ТҮРГӘР КЕЛДГ ҮГМҮД

* * *

Аавин арһс түүһэд ирхлә,
Агч тарлң бух
Арлын ар үзүрәр орв.

* * *

Аавин көл деер ээжин хар дах,
Ээжин көл деер аавин хар дах.

* * *

Арлын үзүр керә мерлә.
(Давтад келх.)

* * *

Тана му хар хуцин өвр
Мошклдур-тошклдурый?
Мана му хар хуцин өвр
Мошклдур-тошклдурый?

* * *

Тер уулын ар уланый?
Мини һарин ар уланый?

* * *

Цаһан улан хойр дун
Цаһан-яһан дотрта,
Улан-цаһан дотрта.

* * *

Һәрә, һазаран һар,
Һалан һарһ!
Һәрә, һар,
Һаза һалун
Һалд һәрәдженә!

* * *

Аңга аңһасн аң аңнал,
Минһн мөңг шиңгәж.

* * *

Жирмәхә Жимбә жажлжана,
Жаалыг Жаажә жажлжана.

* * *

Чи ю меддвч,
Чиндһн ю даадва?
Та ю меддвта,
Така ю даадва?

Сарин сарулла йовж йовад,
 Сам олж авлав.
 Саман ээждэн өглэв,
 Ээжм аадмг өглэ,
 Аадмган нохад өглэв,
 Ноха кичгэн өглэ,

Кичгинь хөөнд өглэв,
 Хөн хурхан өглэ,
 Хурхинь темэнд өглэв,
 Темэн ботхан өглэ,
 Ботхинь моднд өглэв,
 Модн бүчрэн өглэ.

БҮҮВЛДЭ

Саатулна дун

Арчад оркен альмн болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Аав, ээждэн баран болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Агт күлгин эзн болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Ээлин улстан зог болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Алтн шарһин живр болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Ах, эгчдэн түшг болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,

Арц-саңгин үнр болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Алг цецгин үзл болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Назад далан дольган болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Налвр зандна бүчр болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Эк орни тулг бөлгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,
 Эвдрл дээсни дарлһ болгсн,
 Бүүвлдэ-бүүвлдэ,

ШИНЖС

МИИСИН ШИНЖ

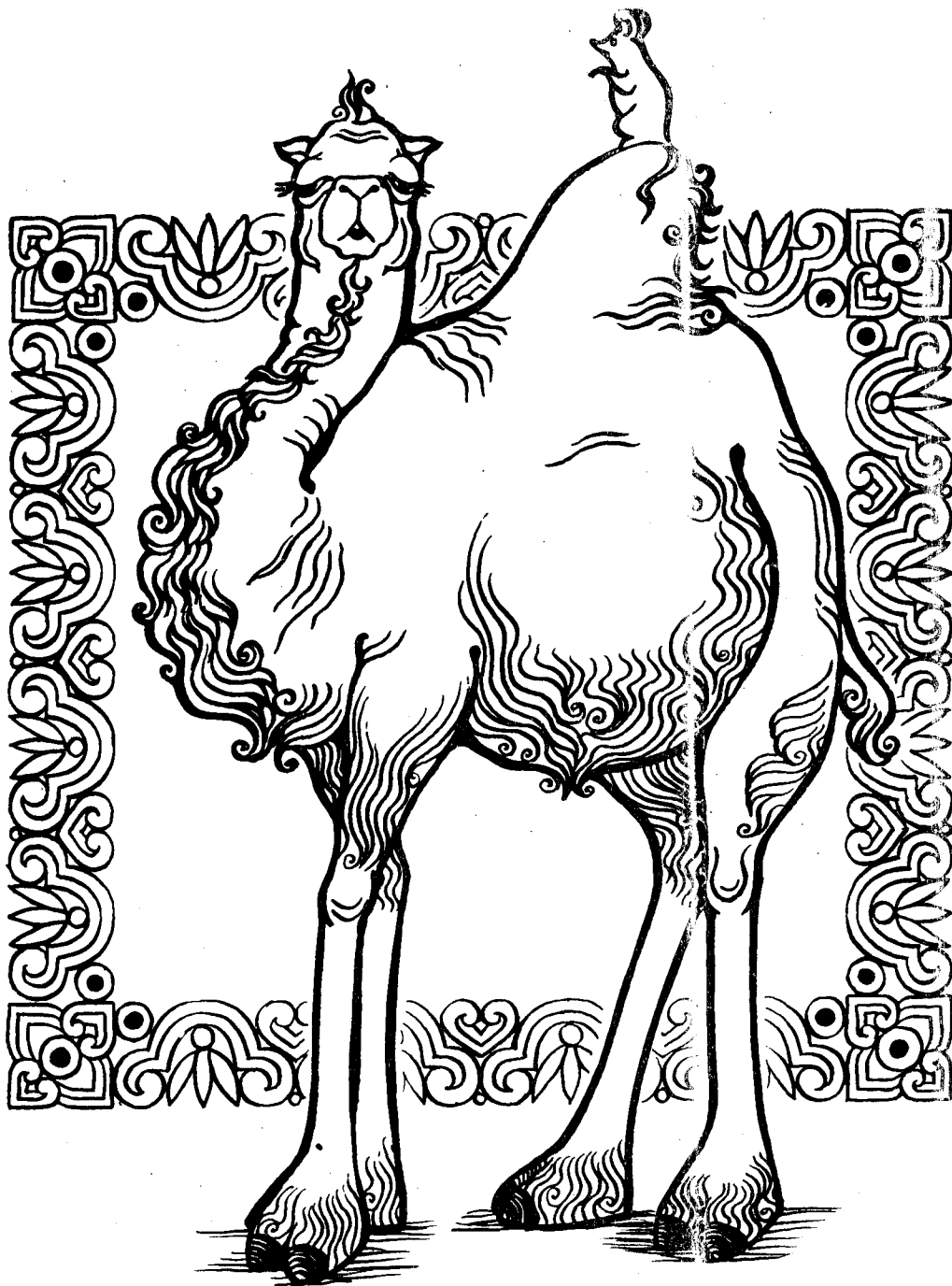
Аюһин нооста,
 Арслнгин унтлһта,
 Моһа сүүлтэ,
 Мөрн чеежтэ,
 Харада сахлта,
 Харцх шовуна шүүрлһтэ,

Чон чиктэ,
 Күн хамрта,
 Хар шовуна нүдтэ,
 Туула урлта,
 Ноха суудлта.

ШОРЬЛЖНА ШИНЖ

Эср бөк кевтэ бээж,
 Бирд кевтэ нэрхн бээж,
 Там кевтэ хар бээж.

Кигд кевтэ оln бээж,
 Ноха кевтэ үнрч бээж,
 Күн кевтэ хураңһу бээж.

ТӨМӨНӨ ШИНЖ

Хулһн чиктэ,
Үр гестэ,
Барс тавгта,
Туула хамрта,
Лу бийтэ,
Моһа нүдтэ,

Мөрн делтэ,
Хөн нооста,
Мөчн бөктэ,
Така өрүлгтэ,
Тоха һуйта,
Һаха сүүлтэ.

ЙӨРӨЛМҮД

* * *

Шин һарси
Му үрһгн
Кмиснь акж,
Көлнь шоратж,
Ээж, аавиннь
Нер дуудулх

Эңкр үрн болтха!
Эн цаһан мөңгнлэ эдл
Ут наста,
Бат кишгтэ болж,
Ардаснь оһн дүүрән
дахултха!

* * *

Яси дотрк чимгн мет,
Яһг дотрк идән мет,
Өөкн дотрк бөөр мет,

Өндгн дотрк уург мет,
Эркәр көвүн өстхэ!

* * *

У, сээхн көдэд урһсн
Урһа зандн модн мет,
Буһ марлын гүүдл мет,

Хурдн сээхн седклтэ
Эңкр отхн үрн болтха!

ТАДЛВРТА ТУУЛЬС

* * *

Һазр көндэдг
Махн бөглэ.

(Зурмн.)

* * *

Һал шил нүдтэ,
Һанцарн йовдг баатр

(ноһ)

* * *

Дөн дээр дөрвн һалун.
(нжөм нявөгү ниджү)

* * *

Делтрин чигэ һазрт
Делкән хамг багтж.
(Шорһижжа үр.)

* * *

Ижлин телтрэс
Ишкэ махлата күн
У-у гиж аашна.
(Бөкүн.)

* * *

Ииртмжд йир ээмтхэ.
(Туула.)

* * *

Ясн уга ялмн
Дала һатлж.
(Эрвекэ.)

* * *

Эркән дүнгэ юмн
Эр хондр дуута.
(Мекла.)

* * *

Хаалһин хажуд
Хар хээсн буслж.
(Шорһижжа үр.)

* * *

Ишкэ малята,
Эгц хамрта,
Эрг деерэн
Хойр һаста.
(Үкр.)

* * *

Цаһада, цаһада цаад бийэрнь,
Ноһада, ноһада, наад бийэрнь.
(Ноха, туула.)

* * *

Иргд
Ивр-шивр.
(Хулһи.)

* * *

Зурһан көлтэ зусг.
(Паяха.)

* * *

Туг-туг гүүдлтэ,
Тул хоншарта.
(Ялмн.)

* * *

Авдр дээр һарад,
Адъяһан дуудж.
(Эурмн.)

* * *

Деерэс унсн дерсн-хурсн,
Дөрвн көлнь мээһг-тээһг.
(Мекла.)

* * *

Тег-тег гүүдлтэ,
Темәнэс өндр,
Нохаһас боһньг.
(Шовун.)

* * *

Төрг нуурин көвөд
Төгәләд хулсн урһж.
(Сурмст.)

* * *

Нууд нучн хойр цар.
(нүлш)

* * *

Таг деер
Тавн халун.
(нүрлх нягт)

* * *

Эгч дү хойр
Эм цацу.
(нүлү)

* * *

Күзүн уга темэг
Күцж болшго.
(халч)

* * *

Иовхла — мөр уга,
Хатххла — цусн уга.
(халч)

* * *

Көндө модар
Көк чон гүүж.
(нүл)

* * *

Өрк деер өрэл целвг.
(сар)

* * *

Дарцг цаһан бүшмүд,
Далн миңһн товчта.
(түо)

* * *

Көл уга йовдг,
Живр уга нисдг.
(нүл)

* * *

Альхна дүңгэ альчур
Аль болһнд гүүж.
(нарн)

* * *

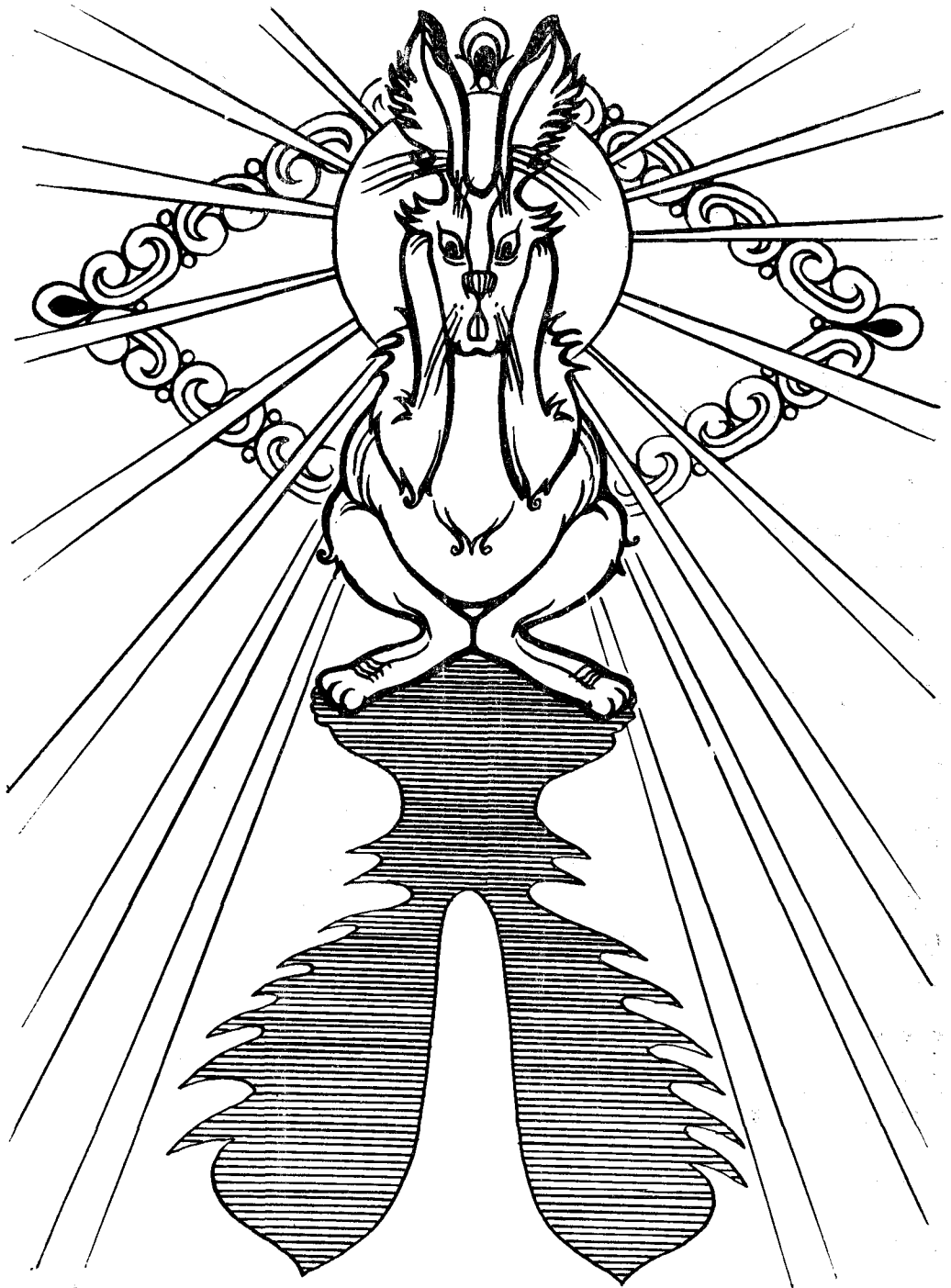
Үүдн уга герт
Ү-түмн дээч.
(нарн)

* * *

Маля цокх назрт
Миңһн церг церглж.
(нүл)

* * *

Дөтө, дөтө дөрвүлн,
Дөтөн көвүн хоюрн,
Хан көвүн һанцарн
Хардһр эмгн түлэчтэ.
(темн)

ҮЛГҮРМҮД

Үлгүрмүд болн орчлңгин хурви

* * *

Чоныг цуһар таньдг,
Чон кү таньдго.

* * *

Текин өвр теңгрт күртл,
Темэнэ сүл һазрт күртл күлэх.

* * *

Темэн деерк күн
Теңгрт өөрхн.

* * *

Олн толһата моһа
Нег нүкнд багтдго.

* * *

Ноха — эзндэн,
Шовун — бийдэн.

* * *

Шаазһа һалу дахж йовад,
Уснд унж үкж.

* * *

Хойр туула көөсн күн,
Хойраһаснь хоосн һардг.

* * *

Һаха теңгр үздго.

* * *

Үгин ахрнь сэн,
Дееснэ утнь сэн.

* * *

Моһа гертнь орад,
Эзинь көөж.

* * *

Күн болх баһасн,
Күлг болх уһһасн.

* * *

Эвдрлэс цусн һардг,
Эвэс тосн һардг.

* * *

Төмрин сээг давтж меддг,
Мөрни сээг довтлж меддг.

* * *

Сурһуль уга күн
Сохранс дор.

* * *

Мууһас му хальддг,
Сээнэс сэн хальддг.

* * *

Ухата күн сандг,
Урн күн кедг.

ОРЧЛОНГИН НУРВН

* * *

Өндр теңгр үүлэр давхрлата,
Өвстэ делкэ цасар давхрлата,
Өргн дала мөсэр давхрлата.

* * *

Нур дундан нуйсн сээхн,
Нутгтан эрдм-сурхуль сээхн,
Номдан суусн күн сээхн.

* * *

Деер теңгр көк,
Хаврин теегин ноһан көк,
Хээртэ Ижлин усн көк.

* * *

Өсж йовхд -- шүдн цаһан,
Көгшрэд ирлэ — усн цаһан,
Үкхлэ — ясн цаһан.

* * *

Холд бээсн уул цецкр,
Хотхрт тогтсн усн цецкр,
Үүлн уга теңгр цецкр.

ШАВАШМУД

* * *

Хэрс, хэрс, авад од,
Хэрин көвүн, хальгад од,
Өскөһөрн эргэд од,
Өмннь ирэд, сөгдэд од!

Ширдгин үзүрэр ширвэд од,
Шиирэн һалд хуухлад од,

* * *

Иг кевтэ эргэд од,
Ишк кевтэ тоглад од,
Яман кевтэ яарад од,
Ялмн кевтэ дальтрад од,

* * *

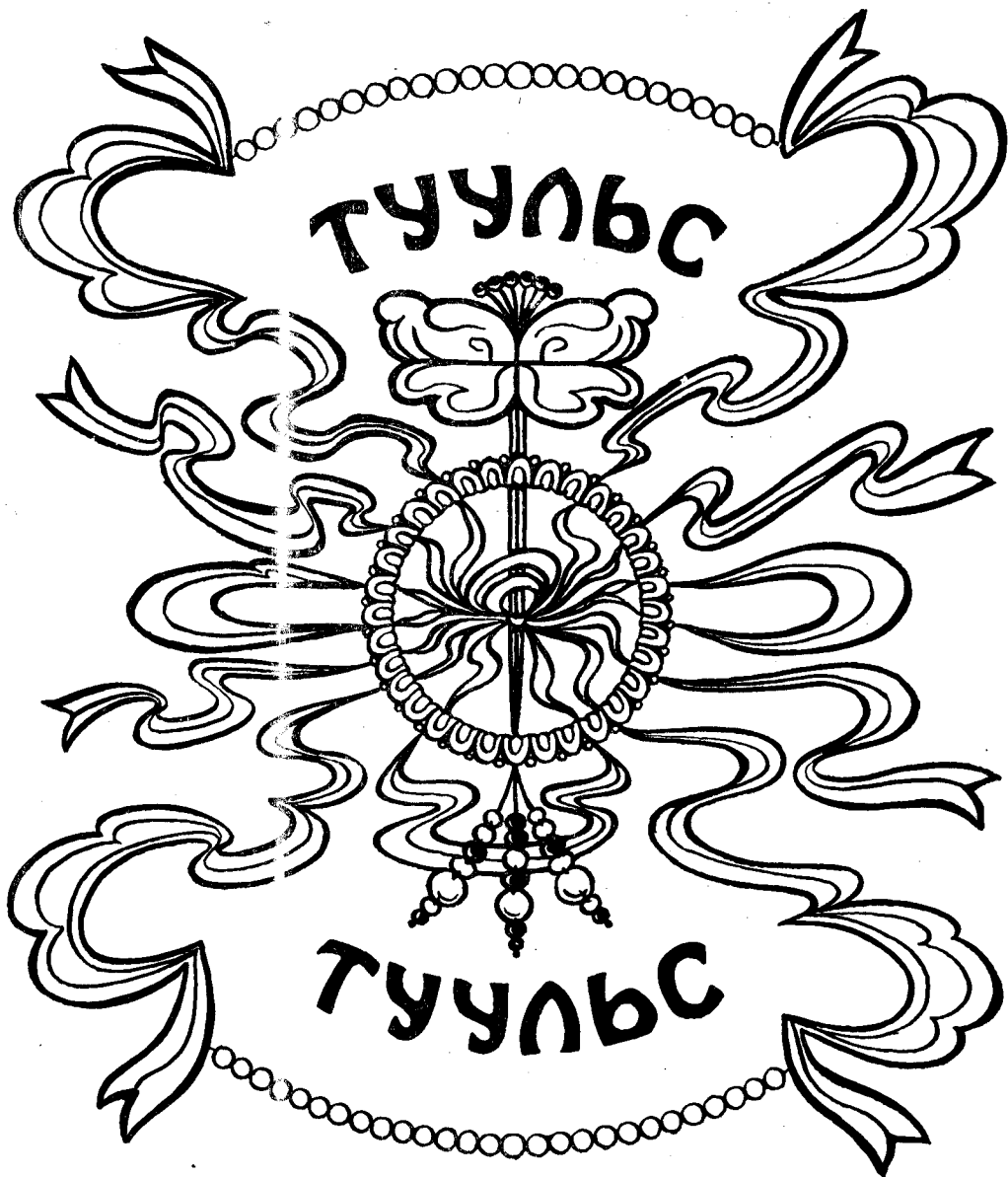
Элэ кевтэ эрлзэд од,
Элсн кевтэ дошад од,
Хү кевтэ хурлзад од,

Үүдн күртл, өрвкэд од,
Үүнд ирэд, наалдад од!

Элэ кевтэ эргэд од,
Иг кевтэ ээрэд од,
Будан кевтэ буслад од,
Булмг кевтэ лугшад од!
Хэдрис! Хэдрис!

Эрвэкэ кевтэ эрвлзэд од,
Иг мет эргэд од,
Ээжин өмн сөгдэд од,
Элэ кевтэ делэд од!
Хэдрис! Хэдрис!

Хулсн мет ирлзад од!
Хэрслэ! Хэрслэ! Хэрслэ!

БОГШУРЬА

- Богшурһа, богшурһа,
яахар бээнэч?
— Яшлын йозурас яс
кемлнэв.
— Хаххла, яһнач?
— Хумсарн маажад
һарһнав.
— Цусн һархла, яһнач?
— Булгин уснас
зальгад зогсанав.
— Булгин киитн уснд
даархла, яһнач?
- Һал түләд
дуладнав.
— Һаласчн түүмр
шатхла, яһнач?
— Живрэрн цокад
унтранав.
— Живрчн шатхла,
яһнач?
— Эмчд одад эдгэнэв.
— Эмч гертэн уга
болхла, яһнач?
— Эврэн эдгхинь
күлэнэв.

АЛГ ЦООХР МАШТГТА ӨВГН

Кезэнэ нег цагт,
Көк девэн өвстө,
Киитн булгин уста,
Аршан мет сээхн
Аһарга теегин аһуд
Алцаһан гидг өвгн
Эмгн күүкн хойртаһан
Эрүл-дорул бээж.
Эмгнь насн ирэд,
Өңгрж оддг болна.
Хэлэсн һанцхн күүкнь
Хэрд һарч одна.
Төрл-төрсн уга
Тер өвгн һанцхарн

Теегт үлддг болна.
Эмтн бээсн һазрур
Алцаһан темцхэр седэд.
Улан үкрэн алад,
Алг цоохр маштгтан
Үкриннь махинь ачад,
Алцаһан һарад йовна.
Эврэннь жирһлдэн кенигчн
Өөлүлж, һундаһад уга
Эн өвгилэ генткн
Хуурмг, худлч залу
Хаалһднь харһдг болна:
— Алцаһан аав, мендвт,—
Гийһэд залу келнэ.

— Мини нер меддг
Сэн залу бээжч,
Мэ, мах,— гийэд
Үкриннь өрөлинь залуд
Өгэд оркдг болна.
Залу махинь авад,
Зөвэр уужмд харна.
Темдгтэ һазр олад,
Тер махан тэвнэ.
Өөдмин цааһар эргэд,
Өвгиг дэкэд тосна:
— Мендвт, Алцаһан аав.—
Гийэд залу келнэ.
— Мини нер меддг
Сэн залу бээжч,
Мэ, мах,— гийэд
Үлдсн өрөл үкрэн
Өгэд оркдг болна.
Мекч залу дэкэд
Махан кеер бултулна.
Өөдмин цааһар эргэд
Өвгиг өмнэснь тосна:
— Алцаһан аав, мендвт!—
Гийэд залу келнэ.
— Мини нер меддг

Сэн залу бээжч.
Алг цоохр маштгим
Авхичн чамас эржэнэв,—
Гийэд мөрнәннь жолаһинь
һартнь бэрүлэд оркна.
«Мини нериг эмтн
Меддг болжана»,— гийэд
Өвгн байрлж-бахтад,
Өмэрэн һарад йовна.
Йовж йовсн хаалһнь
Генткн хойр энгрнэ.
Негнь барун талагшан,
Наадкнь зүн талагшан
Хойр хаалһин эклд
Хоргдж өвгн зогсна:
«Зүн хаалһарнь йовхда,
Барун хаалһнь өөлх.
Барун хаалһарнь йовхда,
Зүн хаалһнь өөлх...»
Кесгтэн өвгн ухална,
Кергтэ шиидвр олхш
Зөвинь олж ядад,
Зогсжасн ормдан сууна.
Ода күртл өвгн
Ормдан сууһа гинэ.

НУРВЛЫН ХАМРТ ЮЦГАД НҮКН УГА

Шовуна хан — Һәрд. Энүнэ хатнь Шар шовун бээж.

Хаана хатн Шар шовун төрх цагнь болад:

— Шовун хамгиг цуглулад, хамрарнь келкәд өгтн. теднә зо деер төрнәв,— гиж, хаандан медүлж келнә.

Хан Һәрд хатнаннь үг сөңсад, шовун хамгт зар тәвәд, цугтаһинь цуглулж авад, хамрарнь келкчкәд тоолхла, Һурвлһ дутна. Бийинь эс сөңсснд хан уурлад, дәкн нег элч илгәнә. Хаана аюл хату болад, Һурвлһ элчиг дахад күрч ирнә.

— Иим удан ю кәһәд бәәвч?— гийһәд уурлж бәәси Һәрд Һурвлһас сурна.

— Чиигтә цагт нисх живр өглт, чилгр өдр үздг чүд өглт. Хонхднь хонад, үдлхднь үдләд, юм шинжләд йовад йовув,— гиж Һурвлһ хәрү өгнә.

— Тиигәд ю шинжләд йовувч?— гиж Һәрд сурна.

— Һазр деер үкснь олмб, эмднь олмб,— гиж шинжлүв.

— Тегәд алькнь оln санж?

— Унтси күүг үкснд тоолхла, үкснь оln болв.

— Дәкәд ю шинжлвч?

— Унси модн олмб, урна модн олмб?— гиж шинжлүв.

— Тегәд алькнь оln санж.

— Үмкрси модыг уиснд тоолхла, унснь оln болв.

— Дәкәд ю шинжлвч?

— Сөнь олмб, өдрнь олмб.— гиж шинжлүв.

— Тегәд алькнь оln санж?

— Будта өдриг сөөд тоолхла, сөнь оln болв.

— Дәкәд ю шинжлвч?

— Эрнь олмб, эмнь олмб,— гиж шинжлүв.

— Тегәд алькнь оln санж?

— Эмдән медгддг эр күүг эмин тоод тәвхлә, эмнь оln болв,— гинә.

Эн үгин утхиг Хан Һәрд медәд, шовун хамгиг цугтнь тәвж көөһәд, эврәннь хатн Шар шовуг дурта һазртан оч төр гийһәд көөж оркж.

Түүнәс нааран Шар шовун усна үрү хумхлд өндглдг болж.

Тер учрар Һурвлһин хамрт нүкн уга бөлдгнь тер.

ХАТУЧ БАЙН БОЛН ХЭРИН КҮН

Кезэнэ нег цагт көдөн нег булд ор һанцхн күүктэ, ухаһан дахсн гергтэ, оһн дунд хатучарн туурсн нег байн күн бээж.

Тер байнахи кесн хотан чигн күүнд үзүлдгө, идсн цаган чигн күүнд медүлдгө бээж. Эн байна бээдл-бэрцин тускар оһн-эмтн дунд оньдин гилтэ күр-күүндэн, зүтклдэн һардг бээж.

Нег дэжж иим күр-күүндэн болжасн һазрур залу дүүвр наста, оһмһа-зөргтэ келтэ хэрин күн ирнэ. Эднэ күр-күүндэ соңсна. Хатуч байнла харһх дурнь күрнэ:

— Хатуч эн байна хэлэсн һанцхн күүкинь авч чадхув,— гиж залу келнэ.

— Байна күүкинь авх биш, байнас нег ааһ халун цэ ууж үзнэв гихнчн,— гийһэд, хурсн эмтн хайшад инэлднэ.

— Марһа кецхэй,— гиж залу келнэ.

— Марһий, марһцхай,— гиж, залуг шүүгдхинь урдаснь ухалж хурсн эмтн шууглдна.

Хотна залусла марһа кесн залу хатуч байна герт хо бүрү-лин алднд орж ирнэ.

Герин эзн гергн туһи деер нерсн ик хар хээснд хөөнэ мах чанж бөөнэ.

— Аав ээж хойр, амулң менд бээцхэнтэ?

Күн хэрү өгхш.

— Хаалһ хол болад, мөрн көшэд, бийм цуцрад бээвүв. Хонад һарч болхия?

Цугтан тагчг. Күн хэрү өгхш.

— Хамаһас эн хортн хар бүрүллэ орж ирв,— гийһэд хатуч байн ууран дарж гергндэн шимлднэ.

— Махн һал деер буслжасн кемлэ орж иржэхинь үзхнт,— гиж гергнь залудан шимлднэ.

— Хэрү эс келсндтн ханжанав таднд,— гийһэд, ээм деерэ-сн даальнган буулһад, аминь тээлнэ.— Тана махнла хамднь махан чанж болхий?— гийһэд залу сурна.

Эс соңссн болад, эзн байн эргнэ.

— Хэрү бичэ өг, хооран эрг,— гийһэд хатуч байн гергндэн шимлднэ. Гергнь үгинь соңсад, хооран эргнэ. Эк-эцкэн дура-һад, эднэ күүкнь бас хооран эргнэ.

— Хэрү эс келсндтн ханжанав,— гийһэд даальдгасн ма-хинь кезэнэ хусад идж орксн, белг бэрхэр хадһлж йорсн хөө-

нэ дал харһад, буслж бээх хээстэ махнд тэвж оркна.— Ээж, эн тана дала махн мини мах идж оркхла, яахмб?— гинэ.

Хатуч байна гергн хэрин залун сурврт уурнь күрэд, халта дууһар хэрү өгдг болна:

— Мана махн тана махиг идж оркхла, хээстэ махн цугтан тана болг.

— Зөвтэ хэрү,— гинэд залу зөвшэрнэ.

Удл уга махн болна. Герин эзн гергн ик тавгт хөөнэ махан харһна. Генткн эврэ чансн махн дунд хумха дал үзнэ.

— Уй, энтн нүцкн! Махн уга хөөнэ дал гэвсн бээжт!— гинэд, герин эзн гергн һаньдглад одна.

— Уга! Яһад? Би таднд келэд, махта дал тэвлэв. Тана махн мини мах идж оркх гинэд саглжаһад, тана келсэр болтха гинэд тэвлэв. Тиигэд ода эн тавгта махн цуһарн мини, — гинэд хэрин залу болсн махиг бийүрн авад, цадтлан идэд, шөлэрнь дарулж оркад, амрхар кевтнэ.

Хатуч байна хоосн гесн хот хээһэд, хавсинь нурһнднй күргэд, хээкрэд бээнэ:— Хэрин залуд хээсэр дүүрц хөөнэ махан өгчкэд, вөөртэн хоосн орна гидг — нүүлтэл йовдл. Хамаһас һарч ирв эн хар мөртэ залу,— гинэд аралдж арһул келнэ.

Гесэн цадхсн хэрин залу унтсн болад, тагчг кевтнэ.

— Эн эрлгичн яһад болвчн гертэсн көөж һарһх кергтэ,— гиж байн гергндэн шимлднэ.

— Яһж һарһхмбт?— гиж гергнь сурна.

— Чи тер һалдан дэжэд арһс тэвчкэд, тосн шаман унтраһад, орндан ор. Би невчк бээжәһэд, босад, эн залун хойр һосинь һалд хайнав,— гинэ.

Хэрин залу эдн хойрин күүндвр эһнэснь авн чилгч күртл сонсна. Герин эзн гергн һал деерэн арһс хайж оркад, тосн шаман унтраһад, орндан орна. Цөөкн цаг давсна хөөн хэрин залу цөб гиж арһул босад, хатуч байна һосна ормд эврэ һосан тэвчкэд, эс медсн болад, ормдан кевтнэ.

Хатуч байн сө босад, хэрин залун өөр зогжасн хойр һос арһул авад, һалд хайж оркад, дэрвкэд шатхинь күлэнэ. Һосн шатад, һулмтас му үнр һарад бээнэ. Байн хэрин залуг сөрүлнэ:

— Залу, бос! Һоснчн шатжах бээдлтэ!— гинэд хээкрнэ.

— Уга. Мини һосн шатшгө.

— Бос гинэв! Шатжана гинэв!

— Уга! Шатшгө! Эврэн һалд орад шатад бээх — гем ир-

лү тедид!— гийэд залу кевтсн хажуһан соляд худлар хорж-
ннад бээнэ.

Арһ уга болад, байн бийнь босад, шамд һал орулад хә-
лэхлэ, эврэ хойр һоснь дэрвкэд шатжасн бээнэ. Һалас хойр
һосан шүүрч авад, деернь ус кеһэд унтраһа.

— Эмгн, энчи иигж цааранднь бээж болшго. Эн сөөни
бийднь энүнэс өшәһән авһа. Сөөнь өрәл давулчкад, энүнэ
сөөлһәтә мөринь би худгт түлкж уһһанав.

— Харһу сө, әрлһтн, өвгн... Худгт эврән унж үкхт,— гиж
гергнь келнэ.

— Чини керг биш, унт цааран,— гийэд байн арһул ши-
млднэ.

Хәрин залу байна келсн үг соңсна, сөөнь өрәлин өмн ар-
һул босж һарад, эврәннь мөрнәннь ормд байна мөр, байна
мөрнә ормд эврә мөрән сөөж оркад, юм эс медсн болад, ар-
һул орж ирәд, ормдан кевтнэ.

Хатуч байн сөөнь өрәл давсн цагла хулхаһар босад, гер-
тәс арһул живж һарад, хәрин күүнә мөриг худгт түлкәд ун-
һаж оркна.

Хатуч байн кергән күцәж орксн күн болад, гертән орж
ирәд, орндан орад кевтнэ.

Өр цәәхин өмнхи цагт хатуч байн босад, хәрин күүнд кел-
дг болна:

— Эй, залу, бос! Мөрнчи худгт унад үкж одж!

— Уга, мини мөрн худгт уншго!

— Үкж оч гинэв.

— Үкшго гинэв.

— Бос, залу! Би үнәр келжәнэв!

— Болшго юм келнәт. Мини мөрн ухата. Эврән худгт
унад бээх — гем ирлү терүнд,— гийэд хәрин залу босхш.

Өрүнднь хатуч байн хәрин залу хойр босад, һаза һарна.
Хәрин залун мөрн әмд-менд, эзән үзәд инцхәнэ. Хатуч байна
мөрн худгт үкж одсн болж һарна.

Хатуч байн герүрн адһж орж ирәд, гергиндән келнэ:

— Шулуһ болдгар һанд тоһш булж өгич, малд һарх цаг
болж одв. Кеер һарад, тоһшан иднэв.

— Булад өгнэв. Бийтн бедртн,— гиж гергнь келнэ.

— Чи эн залуг яһад болвчи йовулж үз. Үзхнь нүдм өвднэ.

— Нә, нә, арһлж үзсүв,— гиж гергнь келнэ.

Эдн хойрин күүндәг хәрин күн әклцәснь авн сүл күртлнь

үүднэ ца зогсад соџсна. Тонш болсн кемд орж ирхэр шийднэ.

Байна гергн болсн халун тоншиг халас харһад, залудан өгнэ, тернь адһж шүүрэд, өвртэн дүрэд оркна. Назанас хэрин залу орж ирэд, байнур өөрднэ.

— Нэ, сэн бээтн! Хонг өгсндтн ханжанав,— гинэд байниг шүүрэд теврнэ.— Хөөнэ халун махндтн, шөлндтн ханжанав,— гинэд улм чанһар теврнэ. Байна өрчинь халун тонш хээрнэ, байн му ду һарад хээкрнэ, тесж ядад алдрхар седнэ, аштнь тоншан өврэснь шүүрч харһад шивнэ. Эмдэр алдрсндан байрлад һарад гүүж йовад:

— Му зайта залу бээсмб энчн!— гинэд хээкрнэ.

— Хамаран иигж адһж йовхмб энтн?— гинэд залу ардаснь дахж һарад, гергнэснь сурна.

— Малдан адһж йовна,— гиж гергнь хэрү өгнэ.

Зөвэр уужмд һарсн хатуч байна ардас хэрин залу хээкрнэ:

— Аава! Аава! Эн күүкнтн мини ташмг авчкад өгчэхш! Эн күүкнтн!..

— Өг! Өг гинэв! Өгч эрлн гинэв!— гинэд байн, һартк тайгарн занһж гергндэн хээкрнэ.

— Соџжант, аав күүкэн нанд өгтхэ гинэд хээкржэнэ.

— Уй, чи яһжахмбч? Үг биш юм келдмбч!

— Намаг эс иткжэхлэ, эврэн аавас хээкрэд суртн,— гиж хэрин залу келнэ.

— Тиим үг мана өвгн келшго!

— Тиигхлэ, хоюрн хээкрый,— гинэд хоюрн хээкрнэ.

— Ээжтн күүкэн өгчэхш!

— Күүкэн өгтхэ гижэнчи?! Хамаран хэлэж һазр деер бээсн һанцхн күүкэн өгхмб!

— Өг! Өг гинэв! Эс өгхлэчн би чамаг эмичн һаргчн бэрүлхүв!— гинэд сээнэр эс соџссн байн, ташмган суржана болһад, тайган өргж хээкрнэ.

— Ээж, та эврэн чикэрн соџсвт. Өг, эс өгхлэчн, алчкнав гинэд хээкржэнэ!— гиж хэрин залу келнэ.

Арһ уга, эмн кергтэ болад, байна гергн буру хэлэж ууляд, зөв хэлэж инэнэд, хэлэсн һанцхн күүкэн хэрин күүнд өгэд тэвэд оркна.

Хэрин залу хотна залусас марһа шүүсн деерэн, хатуч байна күүк авч хэрэд, дала күүкн-көвүдтэ болад, амрад, жирһэд бээж.

ДОЛАН ХОЖЬР, НЕГ ТҮЖЬР

Кезэнэ нег цагт көдөн нег булд бийэсн бишккинъ бассн, эргнд бээсн эгл улст хулхач, ховч болн үлү үзгч авц-бэрцэрн анддт тохрсн, бийсэн цугтаһаснь ухатад тоолсн, тер тоолв-расн таңхрж одсн, деегүр саната долан Хожьр бээж. Тедн долан цаһан темэтэ бээж.

Теднэс ик холд биш олн дунд күндтэ, тевчнгү, өр өвч седклтэ, үннэ төлэ үкхэсн ээдго зөргтэ Түжьр гидг күн герг-тәһән хоюри эврэ гертэ, ор һанцхн туһлта бээдг болна.

Долан Хожьр терүнд үлү үзэд: яһж Түжьрт хорьтан хал-дадм гиж санад, хоорндан өшрж, нег-негидән дегэ төвж, да-жрж йовсан хооран хаяд, харшлх уха-седклән негдүлж үүлд-хэр шииднэ.

Түрүн авгтан эдн үгцэд, туһлынъ худгт түлкэд унһаж оркна.

Туһлан хээж йовсн Түжьрлэ харһад, долан Хожьр терүг басж, наад бэрнэ:

— Гергтәһән хоюри һанцхн бээсн туһлан хэлэж, харж чаддго ямаран залху, тоолвр уга улсвт. Хэлэжэсн һанцхн туһлчн худгт унж одва,— гинэ.

Худгт унсн туһлан һарһж авад, арсинь өвчж бээтлнь, до-лан Хожьрин долан цаһан темән ус уухар ирнэ.

«Туһлым худгт түлкж унһасн таднас яһж өшәһән авхув», — гиж санжасн Түжьр долан цаһан темэг туһлыннь цусар будад, долан улан темәнд тохраһад тәвэд оркна.

Цаг удан болл уга цаһан темәдән хәәһэд, долан Хожьр худг тал ирнэ.

— Мана долан цаһан темән эн тал үзгдсн угай?— гиж эдн Түжьрәс сурна.

— Уга... Одахн долан улан темән ирэд, ус ууһад һарч одва,— гиж Түжьр хэрү өгнэ.

— Эрлич цааран. Альдас долан улан темән ирх билэ! Те-днчн цаһан!— гинәд Түжьриг наад бәрэд инәлднэ.

— Тиим болхла, марһий?— гиж Түжьр келнэ.

— Марһий, марһий! Улан болхла — чини болг. Цаһан болхла — цаг түдл уга, чи эн бәэрнәс нүүж эрл.

Хоорндан марһад хоорлж һарсн темәдин ардас ирхлэ, до-лан улан темән довц деер амрад кевтдг болна. Тегэд тас хо-осн үлдсн Түжьр долан темэтэ болна.

Марһанд шүүгдсн, темән уга үлдсн долан Хожһр дэкэд герүрнь ирхинь урдаснь тоолад, Түжһр туулан хойр кичг бэрж авад, темэдиг будад үлдсн туһлыннь цусинь холһад кеж авад, герүрн ирдг болна.

— Чи, гергн, эи холһата цус бүслэд, туулан кичгин негинь өврлэд, арһс түүхэр һар. Холд бичэ һар, хотхр һазрас хэлэхэд бэ. Тер долан Хожһр манад ирхлэнь, би эн үлдсн туулан кичгт:— Арһс түүж йовх гергндм одад, шулуһар ирж долан Хожһрт цэ чантха,— гиж келэд, тэвэд орксув. Туулан кичг теегэн темцх. Чи болхла, тедниг герүр орсинь үзи, өвртэн бээсн туулан кичгэн өкэрлж теврэд, орад ир. Ирсн гиичнрт цэ чан гинһэд келхлэм, тагчг, эс соңссн болад су. Давтад келсн цагтм чигн бичэ көндр.— Кедү дэкж чамд келхмб, келсн үгим эс соңсдг кишго домбр!— гинһэд шар иштэ балган һарһж авад, холһата цус бүслсн хажуһарчн шаанав. Тер цагт чи, шаалһсн хажуһан дарад, үксн мет дор ормдан унж од. Терүнэ дару: «Шар иштэ балгм эм-дом! Шар иштэ балгм эм-дом!» — гинһэд хойр давтад оркхлам, чи инэхэд, ю кехм билэ гинһэд босад ир.

Түжһрин гергн холһата цусан бүслэд, туулан кичгэн өврлэд, арһс түүх күн болад һарч одна.

Долан Хожһр Түжһрә герт орж ирэд, ах-дүүһәри бээрән олад суусна дару, Түжһр туулан кичгэн һарһад, теднд үзүлжәһэд, чаһһар келнэ:

— Арһс түүхэр һарсн гергндм гүүхәри күрэд, шулун болдгар ирж, гиич ирсн долан Хожһрт цэ чантха гиж намаг келүлв ги,— гинһэд туулан кичгэн герин үүд секэд тэвэд оркна.

Долан Хожһр алң болад, хсорндан шимлднэ.

Цаг түдл уга, цөөкн арһс түүж авсн, туулан кичгэн окэрлж теврсн гергн герт орж ирнэ. Дун-шун уга дор ормдан, туһһин өөр туулан кичгэн таалад сууна.

Түжһр гергндән: — Ирсн гиичнрт цэ чан! — гинһэд һурв давтад оркна. Гергнь эс соңссн болад, дор ормдан сууна.

— А-аа, келсн үгим эс соңсдг, кишго домбр! — гинһэд, Түжһр шар иштэ балган шүүрч һарһад, холһата цусн бүслэтэ хажуһарнь гергән шаана. Үкж одсн метэр гергнь цусн һоожсн хажуһан дарад унж одна. Түжһр әэмсж:

— Шар иштэ балгм эм-дом! Шар иштэ балгм эм-дом! — гинһэд хойр давтад оркна.

«Үкж одсн» гергн тас юмн эс болсар, кевтсн ормасн үкс

босад, нүдн чирмтл тулһин дор һалан түлэд, цээһэн чанад һарһад оркна.

Халун цээһэн уулдж суусн долан Хожһр хээж йовсн долан темәһән мартад, үзсн илвтә йовдлд авлгадад, Түжһрин илвтә, шар иштә балгинь аль бис арһар терүнәс авч үзхәр хоорндан шимлдж үгцнә:

— Түжһр, эн эм-дом болдг шар иштә балган мадн доланд цөн хонгт өгхнчн. Мана үгд эс ордг эврә гергдүдән эдгөж оркад, эн балгичн чамд хәрү авад ирнәвидн,— гилднә.

— Шаңх болхлатн, шар иштә балган цөөкн хонгт өгч болжана,— гиж Түжһр хәрү өгнә.

— Нежәд хө өгнәвидн,— гиж нег дууһар долан Хожһр хәрү өгнә.

Долан Хожһр балгинь авад, гертәс һарн:

— Бидн Түжһриг меклж орквидн. Шаң чигн, шар иштә балган чигн Түжһр маднас авч чаддмн биш. Гесчкәвидн гихмн. Болад бээснь тер!

Эркин хорха уусн, амн-урлнь, һар-көлнь чичрсн, терүнәс көлтә гергнләһән оньдинд таар уга бээдг ах Хожһр наадк-стан келдг болна:

— Нә, дүүнр, манаһас эклий. Мини гергәр цә чанулж уучкад, цааранднь нәрн кергән күцәж, гергдүдән сурһж авхмн. Дәкәд гихлә, Түжһриг яһж тоньлһхан бидн селвлцж, үгцж авх кергтә. Цээһән ун бээж күүндхлә, сән йовудта болх.

Цугтан зөв боллдад, цаг гееж болшго гилдәд, ах Хожһра герт ирнә.

— Шулуһар цә чан, хург кехәр бэәнәвидн,— гиж ах Хожһр гергндән келнә.

— Дәкәд кенә толһа зальгхар, долалурн харһж, худл-хован үгцж, хулхаһар хурган кеж йовцхахмбт? Одахн күртл нег-негән әмдәр идәд бээсн бэәрнәснь көөж һарһад. зовлң эдлһж эс йовлт!

— Амнчн зуур, андн! Цә чан гинәв!— гинәд ах Хожһр хойрдад давтад оркна.

— Цаг биш цагла цә чанх гем ирлү нанд!— гинәд гергнь йосндан уурлна.

— Келсн үгим эс сонсдг, кишго дөмбр!— гинәд ах Хожһр гергән шар иштә балгар хажуһарнь шаана. Гергнь хээкрәд, хажуһан теврәд унж одна. Хээкрж бээх гергн деерән ах Хожһр зогсад:

— Шар иштэ балг эм-дом! Шар иштэ балг эм-дом! — гинэд хойр дэж давад келэд оркна. Цусан гееж бээх гергнь улм икэр хээкрнэ:

— Хулхач! Худлч! Ховч! Хойр чирэтл! Сэ кесиг меддго, бийэсн сээнд дурго! Нег-негэн дурасн, нуувчар хорлтан халдасн, күүни дүрэн геесн адусд, һалд шатж хууртн, уснд чивж үктн. Дуран, үнэн барсн долан Хожһрт тадн!— гинэд гергн хээкрэд бээнэ.

— Түжһрин гергн шаалһчкад, тагчг кевтлэ, мини болхла — хээкрэд, харал тэвэд бээнэ. Йовий, чини гергэр цэ чанулж ууцхай,— гинэд ах Хожһр хойрдгч Хожһртан келнэ.

Долан Хожһр дахлдад, дарунь гилтэ, хоша бээх хойрдгч Хожһрин герт ирнэ. Шар иштэ балг атхсн хойрдгч Хожһр шиигсн дууһар гергндэн келнэ:

— Шулуи бос, цэ чан! Хург кенэвидн,— гинэ.

— Цаг биш цагла цэ чанад бээх гем ирлү нанд!— гинэд гергнь хэрүцнэ.

— Хэрүцдгичи үзүлсүв чамд!— гинэд хойрдгч Хожһр гергэн хажуһарнь шар иштэ балгарн шаана. Гергнь хээкрэд, хажуһан хойр һарарн атхад унж одна. Хойрдгч Хожһр гергнәннь деер зогсад, шар иштэ балган өргэд:

— Шар иштэ балг эм-дом! Шар иштэ балг эм-дом! — гинэд хойр давад оркна.

Хажуһарн шаалһсн гергн Хожһрин һарт гилвксн балг үзэд, дэкэд деерэснь шаахар бээнэ гиж санхларн:

— Ай, ай... Хожһрмуд, яһжаснтн энв? Алчкв! Алчкв! Эм авртн! Эм авртн! Хээр-бээр меддго хойр көлтэ адусд! Хулхачнр, ховчнр, хар санатнр!— гинэд гергн хээкрнэ.

— Түжһрин гергн шаалһчкад, тагчг кевтлэ, мини болхла — хээкрэд, харал тэвэд бээнэ. Ах Хожһрин гергнлэ эдл. Йовий, чини гергэр цэ чанулж ууцхай.— гинэд хойрдгч Хожһр һурвдгчдан келнэ. Долан Хожһр дегц һарад, хоша бээсн һурвдгч Хожһрин герт ирнэ.

— Шулуи болдгар цэ чан! Хург кехэр бээнэвидн,— гинэд һурвдгч Хожһр гергндэн келнэ.

— Цаг биш цагла цэ чанад бээх гем ирлү нанд!

— Чан гинэв! Эскж...

— Эскж яахмбч? Худл-хован хутхж хандго, ямаран улсв энчн!

— Чан гинэв!..

— Чанхшив!..

— Келсн үгим эс сонсдг, кишго домбр!— гийэд Турвдгч Хожр гергэн хажууһарнь шар иштэ балгар шаана...

Тиигэд эн долан Хожр өрүни така ду һартл, долан гергэн токарж оркна.

— Түжр мадниг меклж оркв. Терүг алх кергтэ. Болв алхларн бидн терүг хэрү эмдрж чаддгоһар кехмн энтн.

— Илвч, бө. Тер туулан кичг, эн шар иштэ балг... Түжритн, минихэр болхнь, түүмрдхмн.

— Тиигхлэ, йовцхай. Түжрэс өшәһән авцхай.

«Йовий-йовий»,— гилдэд долан Хожр нег дууһар шуугад, Түжрэд ирнэ. Хойр һаринь күлэд, күзүнэснь деесэр бооһад, теегин дунд урһсн һанц уласн моднур авч ирэд, нурһарнь моднд шаһад, таг кеһэд күлэд оркна. Һал өгхэр седнэ, хээхлэ, хустг уга. Тэмк татдго теднд хустг хамаһас ирх билэ. Тедн урднь долалурн тэмк татдг бээж, бурхнд бийән тоолсн төлэдән, дәкәд эврә эрүл-мендән хархин төлэ, тәмкән хаяд, зу наслхар зөрсн Хожрмуд.

Долан Хожр нег-негнүрн хэләлдәд зогсна. «Хустг хээһэд йовчкад, хэрү ирхн уга. Эмд кү шатах килнцәс ээх»,— гийәд долан Хожр нег-негән харлна. Терүгинь медсн ах Хожр келдг болна:

— Долалурн хамдан йовий. Дарунь ирхвидн.

— Хамдан, хамдан,— гилдәд Хожрмуд хооридан шууглад, йовад одна.

Эн цагла холд-өөр уга нерәрн туурсн, харчудыг хээр-бээр уга зовадг хулхач күн хөд тууһад һарч ирнэ.

— Түжр, яһад уласнд күләтә бээхмбч?— гиж сурна.

— Нурһм зоваһад, амр өглго бээхлэ, эмч-ламин келсәр энд күлүлж орклав. Ода эдгсн бәәдлтәв. Зовадган уурч одв, — гинә.

— Ай, Түжр. Мини нурһн зоваһад, мел амр өгкш. Буйн болтха, намаг невккн зуур ормдан күлич! Би чамаг әрж бәәнәв!— гийәд Түжрин күлә тәәлнә.

Түжр хулхачиг таг кеһэд күлчкәд, хөөдинь тууһад хәрнә. Арднь долан Хожр ирэд, «Эм авртн»,— гийәд хәәкрәд бәәсн бийнь Хулхачиг түүмрдж оркна. Сөөни туршарт нер уга йовсн, седклән төвкнүләд, Түжрән түүмрдж орксн долан Хожр нөөрән авхар, өрүндән харһх болж үгнәд тарад хәрж одна.

Цэ чандг гергдүдэн шааһад алж оркси долан Хожһр ма-
цһдур өрүнднь гесн хоосн, гейүрт бэргдсн, һурнисн бээдлтө
долалурн һаза харһна.

— Түжһрәһүр одхмн. Гергәрнь цэ чанулж уухмн,— гиж
негнь келнө.

— Залуһинь шатачкад, гергәрнь цэ чанулж ууна гидгчнь
— йоста гүн ухан-тоолвр гһһэд наадкснь дөцннө.

— Эс чанхла, яахмб?— гиж негнь алмацна.

— Эс чанхла, эн шар иштө балг эм-дом бээнәлм. Эс чад-
хм биш, элмриг хажуһарнь шаанав,— гиж ах Хожһр келнө.

Түжһрин гергн тал адһж йовсн долан Хожһрин өмнәс тә-
вэд шаху хө туусн Түжһр бийнь харһад бээнө.

Долан Хожһр толһаһарн төмр шааврар цокулсн мет таг
болж одна.

— Чамаг бидн өцклдүр түүмрдчксн эс билү?— гиж ах
Хожһр сурна.

— Терти үнн. Эм аврти!— гһһэд хээкрсм бийнь, анддуд,
намаг хээрлсн угалмт. Аштнь, нам сә кецхэвт. Дала хөөтә
болув.

— Хамаһас эн дала хөөдән аввч?

— Уси хадын хаанд одхлам, дала ход төгәжәсн бээж. Тә-
ви хө өгснь эн. Тенд ход одачн дала.

— Яһж күрхмб терүнүрчн?

— Амр юмн. Күзүндән ик чолу боочкад, һартан нәрхн
бурһс бәрәд, уснд орхмн.

— Хама бээнә тер уснчн?— гилдәд долан Хожһр өңгәр
юмн гихлә, эврә эмән эрвлшго эдн хавшлдад одна.

Түжһр эдниг көл уга уста нуурин көвәд көтлж ирнө.

Долан Хожһрин ахнь күзүндән ик чолу бооһад, һартан
нәрхн бурһс атһад, уснд орна. Көл алдхлань нәрхн бурһсн
нөөхлнө:

— Шулудтн, Хожһрмуд, таниг дайлад дуудж бээнө,— ги-
һэд Түжһр наадкстнь келнө.

Ах Хожһрин ардас наадк зурһань адһж, нег-негнәсн тү-
рүлхәр зүткж, көл уга уснд орж, килнцтә жирһлән төгсәнө.

Арднь үлдсн Түжһр эндр өдр күртл эрүл-менд, сән-сәэхн
амрад, жирһэд бээнә гинә.

ЗАҮСЧИН ГЕРГН

Кезэнэ нег цагт,
Көк теңсин көвэд
Залу гергн хойр
Заһсчир бээж гинэ.

Нег дэж залуны
Нарнла урлдж босна.
Һахуляр заһс бэрхэр
Гертэсн теңсүр ирнэ.

Дала цаг давна,
Дөрвхн заһсн бэргднэ.
Геснь өлсэд, заһсч
Герүрн хэрдг болна.

Гергнь залуһан тосна,
Гилмснэснь заһсан салһна.
— Гелңгиг дуудхмн болвзго,—
Гиж гергнь келнэ.

— Йорта үг келжэнэч,
Йөрөл тэвүлх кергтэ,—
Гиж заһсч байрлна,
Гелңгиг дуудхар харна.

Адһн-шилгн гергн
Арднь заһсан шарна.
Шарад һарһсн заһсн
Шар алтншн авлна.
Жигтэ кевэр гергнэ
Жилвнь күрч арһна.

Теслтэн диилхэр седэд,
Заһсна өөр зогсна.
Тесж бээж ядад
Заһсна көрснэснь амсна.

Дэкэд нег чимкнэ,
Даруны живртнь күрнэ,

Бичк-бичкнэр кемтлнэ,
Бүкл заһсн чилнэ.

Дэкэд негнэснь чимкнэ,
Дэкэд живртнь күрнэ.
Хооран һарч ядна,
Хойрдгч заһсн хуурна.

«Болснь — болг»,— гинэд,
Батлж гергн сууна.
Үлдсн хойр заһсинь
Кэж оркад санна:

«Ода яһдг болхмб?
Одак хойр ирх!
Заһсна бээринь олув,
Засгла харһх болув!..»

Гелң заһсч хойр
Герт орж ирнэ.
Барала өмн һарад,
Бархаж гелң залрна.

Болһасн һуйр керчхэр
Белэсн утхан һарһад,
Заһсч залу бүлүднэ,
Заһсчин гергн сүрднэ.

Гергн яһдмб гижэхэд,
Гелңгин чикнд шиллднэ:
— Залум таниг мекләд,
Заһс идх дуудла.

Хойр чикитн керчэд,
Халун тааваг шархар
Хар балган бәлүдженэ,
Харстн чикән,--- гижэнэ.

Гелц сүмсэн алдна,
Гүүхэрн гертэс харна.
— Гелц захситн авад
Гүүж одв,— гийһэд

Залудан гергнь келнэ.
Заһсч балган атхад,
Гүүһэд, һазаран харна,
Гелц балгинь харна.

— Хойр чикнэнь негинчн
Хорта чамд өгшгов!—
Гийһэд гелц хээкрнэ.
Гелцгиг захсч көөлднэ.

ТУУЛАН КИЧГ

Нег чилгр асхн
Нуурин эрг деер
Туулан бичкн кичг
Таварлж, көлврж бээһэд,
Өвснэ хурц йозур
Өкэһэд хаздг болна.
Утхшң хурц йозур
Урлынь теслэд оркна.

Туулан бичкн үрн
Тесж ядад уурлна.
Һацж, өшэ некж
Һалур гүүж ирнэ:

— Һал, Һал, шулудыч,
Һээзн өвс шатаһич.

— Өвсн чамд, кичг,
Өшрх ю кечкв?

— Урлым теслж оркв!

— Урлчн тесрснд эврэн
буругач,

Уурлх үршг хээжәнч?—
Гийһэд, Һал өвс шатахш.

— У-ух, би чамаг
Уснд одж муудхнав.

Тавгтан тос түрксишң
Тер гелц хурдн.
Заһсчд күцгдл уга
Зулад йовж одна...

— Гелцгиг энүнэс нааран
Герүрн дууддг болхнь,—
Гиж захсч залу
Гергндэн андһар тэвнэ.

Геснэнь хужран ханһасн
Гергнь толһаһан гекнэ.
Дэкэд захс бэрхинь
Даруны залуһасн некнэ...

Урсж чамур ирэд
Унтрах!— гийһэд кичг
Уснур гүүж ирнэ:
— Усн, усн, шулудыч,
Үрглсн һалыг унтраһич!
— Һал өшрх ю
Һарһад оркв чамд?
— Өвс шата гихлэм,
Оньгтан авсн уга!
— Өвсн чамд, кичг,
Өшрх ю кечкв?
— Урлым теслж оркв!
— У-ух, өшрх учр
Олж ядад, чичрэд...
Урлчн тесрж одснд
Эврэн буругач,— гийһэд,
Усн Һалур урсхш.

Урдкасн икэр кичг
Уснд, Һалд уурлад,
Өшэтнэньн унгднь күрхэр
Өлкөдж йовад генткн,
Селэнэ көвүд хурад,
Саадгар нааджасинь үзнэ.

«Көвүд альвн улс,
Келсн тоотым күцэх»,—
Гиж кичг тоолад,
Гүүһэд теднүр ирнэ.

— Көвүд, көвүд, саадгарн
Унтсн ус харвти.

Кишго, залху домбриг
Унтдгинь уурулж сурһтн.

— Усн чамд, хээмнь,
Өшрх ю кечкв?

— Үрглж бээсн һалыг
Унтрахар тер седхш!

— Үрглжэх һал чамд
Өшрх ю һарһв?

— Өвс шата гихлэм,
Ормасн көндрж өгхш.

— Өвсн чамд, кичг,
Өшрх ю кечкв?

— Утхшң хурц йозуарн
Урлым теслж оркв.

— У-ух, уурлх учр
Олж яджахмч,— болж
Усиг көвүд көндөхш.

Улм икэр кичг
Уурнь күрч һаньдглна,
Хазхдан төрхэрэ дурта
Хулһнур гүүһэд ирнэ:

— Теегин иньг мини,
Тер көвүд үзжәнчи?
Тедн саадгар нааджана...
Теегт бээршсн мадна
Тохм таслхар седжәнэ.
Килництэ күслән күцэтлнь
Күрч теднд саалтглыч.
Саадгиннь көвчгинь хазж,
Саяд маднан харсич!

Хулһн үгднь орна,
Хорта саадгин көвчгиг
Хазж таслхар һарна.

Генткн көвүд бослдж,
Һартан саадган авлдна.
Хаһад орксн сумднь
Харлсн уснд унлдна.

Усн уурлж, хултхлзжаһад,
Удлго һазаран деврнэ,
Һазрин кецэр гүүһэд,
Һал тал темцнэ.

Һал ус үзчкэд,
Һарад өвснүр зулна.
Өсвксн халун келнэснь
Өвсн дэрвкэд шатна.

Күслән күцсндән байрлж,
Кичг хагшад инәнэ.
Һалд асжах өвс
Һээххэр гүүж ирнэ.

Түүмр күч авна,
Тег эндән шатна.
Туулан кичг бийнь
Тер һалд бэргднэ.

Кесн тоотан үзж,
Кичг ээмшж келкөрнэ,
Өмд үлдхэр аштнь
Арһан хээж хурдлна.

Ут хойр чикән,
Тавгудан һалд хуухлулна,
Уршг татсн кичг
Түүмрәс эрә мөлтрнэ.

Өшэ неклдэ йовж,
Эмнэсн хайцн гисн,
Шатсн орман доласн,
Шугшад теегтэн уульсн
Туулан бичкн кичг
Тоолвр ухалж сууна...

Тер генн кичгэс эклэд,
Туулан тохм өсэд өргжж,
Туулан урл орчлн деер
Тесркэ кевтэн мөңкинд үлдж.

КӨР АРСЛН

Наталья, орс ээж,
Бичкндм, нег дэжж,
Нанд эн тууль,
Бичэ көөр гийэд,
Келж өглэ. Тернь
Күңкл болн соньн:

— Ики кезэнэ, делкэ деер
Иг-чиг модн дунд
Ангудас цугтаһаснь чидлтэ
Арслн гидг аң бээж.

«Би таднас цугтаһасн
күчтэв!»—

Болад, Арслн өрүнд
оркрдгж,
«Кен нанла чидлэн сөрнэ?»
— гиж
Көөрэд, эргндэн көдэ
дүүргдгж.

Дууһинь соңссн олн аң
Эмэн аврж холаһур давдгж,
Дүрэснь сүрдж, дагжж чичрэд,
Хан гиж терүг тоолцхадгж.

Олн жилд орчлн эргсн
Көгшн керэ орклһинь соңсна,
Оньдинд ангуд ээлһэд бээдг
Арслнд тер келдг болна:

«Карр... Карр... генн арслн,
Көөрэд бээдгчн эргүн темдг.

Делкэ деер цугтаһаснь
чидлтэнь
Делгү седклтэ күн болдг».

Арслн терүнэ келсиг соңсчкад,
Амрлһан, нөөрэн геедг болна.
Керэн келсн күүнлэ харһж,
Күчн-чидлэн сөрхэр шииднэ.

Аһу ик моднасиһа рад,
Тегш һазрар гүүж йовна.
Аглһ аһариг цумлсн хээкрлһн
Теегин дунд Арслнд соңсгдна.

Арслн эһһэд агчмд зогсна,
Ажглж шинжлэд, өмнэн харна.
Ут чиктэ аңла харһна,
Уурлж эн чаһар сурна:

— Чи кембвч, күн болвзгоч?..

Чичрж аң хэрү өгнэ:
— Би күн бишв, ээлжгнв.

Болв күүнэ бээр меддв.
Эн эрг давад һархлатн,
Эрк биш күн харһх.

Арслн адһж цааранднь гүүнэ,
Альвлгсн сүүлтэ аң зөрлцнэ:

— Чи кембвч, күн болвзгоч?..
Чичрж, аң хэрү өгнэ:

— Ах нойн баава, эндүржэнэт,
Би — Аратв, тана мухлав.
Әср күүнтн һолын телтр
Бүтү модна захд бээршнэ.

Арслн адһж цааранднь гүүнэ,
Эмтэ юмн хаалһднь зөрлцхш.
Ууртан бүтж йовсн Арслн
Ут, гүн нүкнд унна.

Нархар седэд һэрэднэ,
 давшна,
Арһнь чилэд, көшэд уульна.
Геснь өлсэд, гернь сангдна,
Аштнь күүг хараһад оркрна.

Нүкн тал нег ан
Өөрдэд ирснь Арслнд
 соңсгдна:
— Цаһан саната ан минь,
Сэ кенич, нүкнэс һарһич?

КҮҮНЭ ҚИШГ

Кезэнэ нег цагт,
Күчтэ хаана нутгт
Эмтэ тоотын кел меддг
Аңһуч залу бээж.
Терүнэ тускар хаанд
Түшмлнь күргдг болна.
«Акад юмн?»— гиж
Адучиг хан дуудулна.
— Хорхан, меклэн, хөөнэ,
Нохан, үкрин болн
Нань чигн адусдын
Кел меддич гиж
Нанд зэнг ирв.
Нарн суухин алднд
Нөр күрсн цагт
Нуурт бээсн меклэс
Негл үгцсн мет,
Ад-гемтэ юмсудшн
Амрл өгхш. Хээкрнэ.
Келич, эдн ю
Келэд, хээкрэд бээнэ?—
Гиж хан сурна.
— Нууртн бузрдж бээнэ,
 — гийһэд

— Би аң бишв, Арслн,
Би — күмб. Сэ кесүв,
Нүкнэс алдрхдчн нөкд болсув.
Нег цагт чи бас туслхч...

Арслнгин арвһр өмнк
 тавгудтнь
Арһмж хаяд, күн батлна.
Гүн нүкнэс Арслнгийг татад,
Һундлта үклэснь һарһдг болна.

Архасн үстэ ик толһаһарн
Арслн күүнэ өмн гекнэ.
Күн бийэснь күчтәһинь медж
Көр Арслн ханлт өргнэ.

Нег дууһар хээкржэнэ,—
Нууран цеврлж автха,— гийһэд
Неквр танд тэвжэнэ.
— Зөвтэ неквр тэвжэнэ,
Заквр эндр өгчэнэв,—
Гиж хан келнэ.
— Уснд ирсн хөд
Уурум бас күргэнэ.
Юн тату болад.
Юнгад мээллдэд бээнэ?
— Өдр болһн хан
Өөрк эврэ улстаһан
Хөөнэ хурһдын махар
Хот кедгнь икджэнэ.
Хөөнэ хурһд иддгэн
Хастха,— гиж суржана.
Хөөнэ сүргин ард
Хоцрад, нег хурһи
Хурдар йовж чадлго,
Үлдэд, мээлэд йовна.
— Эн хөөдин хурһд
Экэн даһад йовдмб.
Мини хурһи — чи
Мел ард үлднэч?—

Гиж экнь мээлнэ.
— Мана хаана кишг
Мицһн цаһан хөөнд.
Мицһн хөөнэ кишгнь
Мини нурһн деер.
Эрэ дааж йовнав, —
Гиж хурһн экдэн
Гемэн келж мээлнэ.
Аңһуч келсинь соцсна,
Хаанд келхш. Нууна.
Аңһуч хэрхэр бедрнэ,
Хаана кишгинь авхар,
Хөөнэ хурһинь сурна.
— Тер му хурһан
Та нанд хээрлти.
— Му болхла, ав.
Сэн нанд үлдг. —
Аңһуч хурһ авхар

Адһад күрэд ирнэ.
Хаана ноха гүүж ирэд,
Хурһнас ноос таслад авна.
— Хурһити нанд керг уга.
Нохаһан та хээрн болти.
— Хан аңһучд нохаһан өгнэ
Нохань аңһучд бэргдл уга
Нутгин нохас дунд геедрнэ.
Күүнэ кишг хулха-мекэр
Авч болшго гиж санад,
Килництэ йовдл һарһшгов,
— гиһэд
Аңһуч герүрн хоосн хэрнэ.
Күүнэ кишг хулха-мекэр,
Күчн-чидлэр буласн күн
Эврэ жирһлдэн зовлң эдлдж,
Өңгрсәнннь хөөн тамд тустж.

КҮМНИ ИНЫГ — ХАРАДА

— Кезэнэ бээж... келхд.
Кезэ бээсинь тадн
Бодад медж чадти.
Бүкл орчлң деер
Бийән — бив гисн,
Дээһәр, дажрлһар байжсн,
Догһн, аврлт меддго,
Деегүр саната, сүркэ
Деермч — Мус бээж.
Байн. орута бээр
Булалдж. хоорндан ноелдсн
Базг авцта сөөвнгүдтэ,
Байжх дутман улм
Баһдсн — ховдг седклгэ
Эн Мус-деермч
Эвгэ болдг болна.

Өдр ирвэс муурад,
Өңгән, чидлән алдад,

Тулх эм хээж,
Төрүц олж ядад,
Үкл өөрдсинь медж,
Үүмж Мус арһна.
Селвг, нөкд хээж,
Сөөвнгүдән бийүрн дуудна.
Цаг түдл уга
Цугтан цуглрад ирнэ.
Ахлачан гемэс гетлгх
Арһ хээцхэдг болна.

Дола дэкж долан —
Дөчн йисн хонгтан
Эмин сән тоотынь
Өгч аршалһсн бийнь,
Медрлтэ гисн эмчнр
Муусиг эмһсн бийнь,
Тусан халдадго болна.
Түңшэд Мус зовна.

Гемнь улм гүднэ,
Назр авч дегдлнэ,
Сөөвнгүд, түшмлэмүд дундас
Цугтаһаснь икэр Мууст
Дурта нег түшмлнь.
Дуран медүүлхэр ахлачдан
Соньн, күцэхд күнд,
Селвг өгдг болна:

— Цуг делкэ деер
Бээх эмтэ тоотын
Цусна эмтэхнинь олхлатн,
Бедр-бедрэр аршалхлатн,
Цогц, махмудтн батрх,
Цусн, зүркнтн шинрх,
Көл-һартн чаңһрх,
Күчн-чидлтн немгдх.

— Бүкл делкэ деер
Бүгсн эмтэ тоотын
Цус амсхин төлө
Цань уга зөргтэ,
Цуирлт меддго элч
Кергтэ болж бээнэ.
Кен энүг күцэх? —
Болж Мус сурна.

— Бөкүн,— гиж түшмлнь
Мууст хэрү өгнэ.—
Бөкүн бөк живртэ,
Мектэ, бичкн цогцта,
Сө болхла, нисдг
Соньн эврэ авъяста.
Нөөртэн орсн эмтиг
Нуувчар зуудг авцта.

— Зөвтэ,— гийһэд Мус
Зөргтэ Бөкүниг дуудулна.
Күцэх тоотынь цэлһэд,
Күчтэ заквр өгнэ.
Муусин, ахлачин закврта
Меңнх арһ учраснд

Мууст менслһ үүдэж,
Маш ик кергинь,
Чидлэн Бөкүн нөөлгө,
Чидж күцэхэн иткүлнэ.
Цаг түдэл уга
Цуг делкэ эргэд,
Эмтэ тоотын цус
Амсхар нисэд һарна.
Дола дэкж долан —
Дөчн йисн хонгтан
Делкэ эргэд, Бөкүн
Делэд, нисэд оркна.
Кесг зун эмтнд
Күрч, нуувчар хазна.
Цусна амтынь тодлж,
Цааран һарад ниснэ.
Байрлх. меңсх тоот
Бөкүнд эс учрна.
Ижл һолын уснд
Өөмэд һарсн көвүд
Инэлдэд, хоорндан шоглад,
Элсн деер көлврэд
Наадж бээсиг деер
Нисж йовсн Бөкүн
Үзэд, дорагшан бууна.
Көвүдин негнәннь күзүнд
Күрч эн зууна.
Көвүн һаран дайлад,
Күрсн һазринь ташна.
Бөкүн бэргдл уга,
Басл хурдар өөдлнэ.
Делкэ энднь эргэд,
Дала һатлж ниссн
Зүсн болһн эмт
Зууж үзсн Бөкүнин
Цуирсн цогиднь, живртнь
Цагин агчмд, генткн
Күүнэ цуснас чидл,
Күчн урһад одна.
«Күүнэ цусн эмтэхн,

Күчн-чидлин булг.
Маана эзн Мууст
Мел күүнэ цусн
Эм-дом болх.
Эртэр күрч келхмн»,—
Гинэд, керг күцснд
Бөкүн ик байрта.
Назрин аһу давад,
Бөөсн хурдарн ниснэ.
Мартшгон төлэд Бөкүн.
— Күүнэ цусн эмтэхн,
Мууст туслхмн.— гинэд,
Келэд-кевшэд йовна.
Герин завгт бәрсн
Назр-үр дотран
Һуужмулмудан асржасн
Харада
Генткн тагчгж одна.

«Күүнэ цусн эмтэхн,
Күргж Мууст келхмн»,—
Гисн Бөкүнин үгәс
Генткн Харада сүрднэ:
— Мус медсн цагт
Делкән күмн-эмтнд
Маш ик ээмшг
Дегдлж, аюл болх.

Ииртмжин кеерүл — күмн
Иосн бишәр, цугтан —
Негн күртлән алгдад,
Нарта назр хоосрх.

Муусин элч Бөкүниг
Эркн күцх кергтә.
Му заях келнәсн
Энүг салһах зөвтәв,—

Гиж Харада келэд,
Хурдар нисэд нарна.

Бөкүнин хара үзэд,
Бууж амрхинь гетнә.

Муурсн Бөкүн амрхар
Модна ацд сууна.
Харада хальж ирэд,
Хәврһднһ өөрдж бууна:

— Кецү сонһн келәри
Келэд-кевшэд йовнач,
Үлү эмтәхн келән
Үзүлхнчн мисхлд нанд.

Бийинь, келинь буульснд
Бөкүн икәр байрлна.
Бузр, хорта келән
Балдалһад дарунь үзүлнә.

Харада цеб шүүрэд,
Хорта келинь таслна.
Дор ормасн нисэд,
Дарунь харань алдрна

«Күләжә!»— гиж хәәкрэд,
Бөкүн келхәр седнә.
Келнь угаг медэд,
Бөлвәлж зиигэд сүрднә.

«Келн уга болвчн,
Келхән Мууст медүлхув»,—
Гиж Бөкүн санад,
Герән темцдг болна.

Өлслһ, цуцрлһ дааж
Өдр-сөөг мартж,
Өргн дала һатлж,
Өтрлж, Бөкүн нисэд,

Дәәһәр, дажрлһар байжсн,
Догшн, аврлт меддго,
Леегүр саната ахлачдан —
Деермч-Муустан ирнә.

Чинэн-чидлэн барад,
Келкэтэ яснд тохрад,
Чирэ-зүснь хумхарад,
Кихтнж эрэ торад,
Бээсн арһан хураһад,
Бөкүн элчэн күлэсн,
Дээнд, дажрлһнд дурта
Догшн Мус-ахлач
Бөкүн ирсиг медэд,
Байрта зэңг күлэнэ.

«Күүнэ цусн танд
Туслхнь мел лавта.
Күүнэ цуснас эмтэхнь
Төрүц орчлнд уга»,—

Болад, Бөкүн келэд,
Бээсн арһан һарһана.
Зуг келснь медгдхш,
Зиигэд, өөрксэн түрэнэ.

Түшмлмүднь келсинь медхэр,
Тээлвртэ тууль тээлжэхшц
Бөкүнин зииглһ таана,
Беркшж аман хаана.

Селвг түрүлж өгсн
Саак түшмл тээлжэнэ:
— Мел зиигэд бээдгэрн
Меклэ,— гиж келжэнэ.—

Меклэн махар, цусар.
Манахс, Муусан эмнхмн.
Наартн, йовий цуһар,
Нуурас меклэ бэрхмн...

Темэн терг дүүргэд,
Түшмлмүд меклэс бэрнэ.
Цусинь, махинь диглэд,
Цугтнь Мууст өгнэ.
«Туслтха»,— гиж зальврад,
Мус цус ууна.

Тасчад, шуучад, махинь
Мел цадтлан иднэ.
Дарунь эн муурна,
Кинь давхцад цээлзнэ.

Доран Мус унна,
Киитрж, эмнь һарна.

* * *

Тер цагас эклэд,
Делкэд төвкнлт делгрнэ.
Тусан күргсн Харада
Дурта һазртан бээршнэ.
Бас тер цагас
Бузр, хорта Бөкүн
Зиигэд нисдг болна,
Зууһад, эмт зована...

Н А Р Г

Күндтэ бичкн умшачир! 3

ТООЛДГУД

«Негн, негн, негн...» 5
«Негн, хойр...» 5
«Неги, хойр, хурвн...» 5
«Негн...» 5
«Негн...» 6

НААДЛАД КЕЛДГ ҮГМҮД

Кү наадлад келдг үг 6
Керэ ду хархла, келдг үг 8
Күн нээтххлэ, келдг үг 8

ТҮРГЭР КЕЛДГ ҮГМҮД

«Сарин сарулла йовж йовад...» 11
Бүүвлдэ 11

ШИНЖС

Миисин шинж 11
Шорһлжна шинж 11
Темэнэ шинж 13

НӨРЭЛМҮД

«Шин харсн...» 13
«Ясн дотрк чимгн мет...» 13
«У, сээхн кэдэд урһсн...» 13

ТЭЭЛВРТЭ ТУУЛЬС, ҮЛГҮРМҮД
БОЛН ОРЧЛНГИН ЁУРВН

Тээлвртэ туульс	13
Үлгүрмүд	18
Орчлнгийн хурвн	20

ШАВАШМУД

ТУУЛЬС

Богшурна	22
Алг цоохр маштгта өвгн*	22
Нурвлһин хамрт юнҗад нүкн уга	24
Хатуч байн болн хэрин күн*	25
Долан Хожһр, нег Түжһр*	30
Заһсчин гергн*	36
Туулан кичг*	37
Көр Арслц*	39
Күүнэ кишг*	40
Күмни иньг — харада*	41

* Темдг тэвгедсн туульмудыг чиклж яеснь Буджала Егор.

Для младшего школьного возраста

СКАЗКИ БАБУШКИ САГЛАР

На калмыцком языке

Редактор Е. А. Буджалов
Мл. редактор М. О. Шургучинова
Художник К. С. Куберлинова
Художественный редактор С. Э. Котинев
Технический редактор К. П. Белова
Корректоры М. А. Чоянова, Т. О. Алубкаева

ИБ № 1139

Сдано в набор 27.02.89. Подписано в печать 24.05.89.
Формат 70x90/16. Бумага типографская № 1.
Гарнитура литературная. Печать высокая.
Уел. кр.-отт. 4,02. Уел. печ. л. 3,51. Уч.-изд. л. 3,23. Ти-
раж 1000. Заказ 740. Цена 20 коп., в том числе 5 коп.—
наценка.

Калмыцкое книжное издательство, 358000, г. Элиста,
ул. Революционная, 8.

Республиканская типография Государственного
комитета Калмыцкой АССР по делам издательств,
полиграфии и книжной торговли, 358000,
г. Элиста, ул. Ленина, 245.

ЭҢКР ҮР!

Эн дегтр нарһсн Хальмг дегтр нарһач болн В. И. Ленинэ нертэ Советск бичкдүдин республиканск эңг, сэн үүлдврт орлцачнр болти гиһэд, Таднд селвг өгчэнэ — өнчн болн эк-эцкин хэлэмж уга үлдсн күүкдт, бичкн инвалидмүдт обществин, тиигхлэ, мадна кен-негнэ чигн, эрки дөңцл күлэжэх бичкдүд болһнд эврэ тэвцэн орулхитн эрж бээнэ.

Эн дегтрин үннь, Тадн эврэн үзжэнэт, невчкн үлү болв. Үлү мөңгнь Бичкдүдин саңгин илт кергт йовулгдхмн. Эн мөңгн ямаран кергт олзлгдсна тускар Бичкдүдин саң барт барлж зэңглхэр үгэн өгчэнэ.

Хальмг дегтр нарһач, В. И. Ленинэ нертэ Советск бичкдүдин саңгин Хальмг республиканск эңг.